

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. Nr. 1 & 2

Fylke: N.Trøndelag

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Vikna.

Emne: Ard og Plog.

Bygdelag: Mø-Vikna

Oppskr. av: Gårdbr. Paul Woxeng

Gard: Bergsnov

(adresse): Bergsnov

G.nr. 43 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Ard og Plog

Tiltrods for at man i eldre Tid anla Jordsdriften først og fremst på Matavl, ble det lenge før man ved Dyrkning av Korn tok til å bruke de mere moderne Redskaper som Ard og Plog for å kultivere Jorda med.

Treværktøi som Skoffel Rokko og Gaffel, Sulrokko og Grev, Pautplog og Stokkhorv var de tidligst kjente Redskaper innen Jordsbruket.

Senere fikk man Jernsko på Spissen av Treskofla -Rokko - og Tregaflen - Sulrokko-. Lesten på Pautplogen ble også føret med Jern, forøvrig var hele Plogen av Tre. til og med Veltfjøla. Bagerst på Pløgåsen var der to Oppstandere med et Tvertre naglet fast oven- til, hvilket ble nyttet som Håndfeste. og hvorfra Plogen under Pløying ble styrt fra siden.

Norskplogen, som de første Ploger benyttet i Distriktet, gikk under Navn av, ble senere utstyrt med Ristil av Jern, likesom Stokkhorven, hvis Tinner opprindelig var av Tre, ble erstattet med Jerntinner i Treramme. De eldste Stokkhorvene forekom i Trekantform.

Først i 1880 årene kom Engelsplogen - Jernplogen og etterhvert også Rullharven, og dermed var

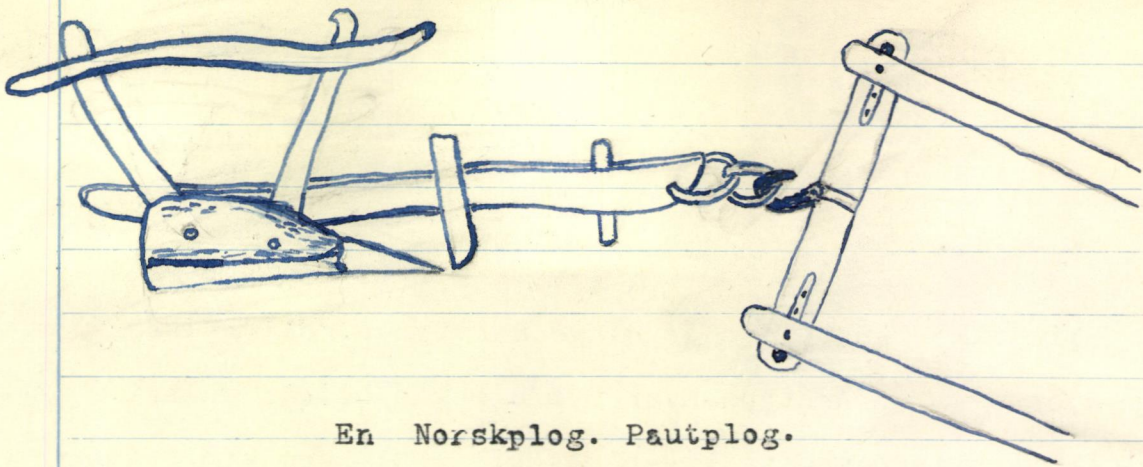
en ny Tid kommet for å lette Jorddyrkeren i sitt Arbeide.

Den første Plog, som kom til Borgan på Ytter-Vikna var forarbeidet i Nabokommunen Nørøy på Gården Torstad og innkjøpt av Jacob og Andreas Nilsen Borgan omkr. 1850. Før den Tid ble all Jord, som skulde snues om, utført med Rokko og senere jamna med Grev, likesom Kornet ble hakket ned med Grevet etter at Husmora hadde sådd Kornet.

I den første Tid at Poteten ble dyrket i Bygda, ble den satt ned i Jorden, etter at der var blitt satt Hull i Jorden for hver Potet i Rader og siden muldet over med Grevet. Gjødsele ble båret på Sulrokko og drisset ned på Potetene over hver Ferr. Hypping av Poteter hadde Folk ikke Kjennskap til i den første Potetdyrkingstid. Det er fortalt, at det var Lensmannen i Bygda, Paal Ancjøn, som lærte de denne Omgangsmåten, når han var på Reiser i Bygda i Ombuds Medfør.

Lensmannen kom engang, sies det, til Gården Settnøy på Inner-Vikna, mens Kvinnfolkene på Gården netopp stod og lugget Potetsengane, da Potetåkern var årdnet og inndelt som en annen Kjøkkenhave. Lensmannen vilde gjerne lære ^{den} nye Hyppingsmetoden og fikk låne et Grev for å vise ~~den~~ Omgangsmåten. ~~Der lot seg~~ ^{lot de seg} Nødtvungen ~~vil~~ ^{vil} å føle seg i det, da de nødvendig turde sette seg opp imot Øvrigheta, men da Lensmannen hadde reist fra Gården, gråt Kjerringene sine modige Tårer over, at Lensmannen vilde komme til å ødelegge hele Potetavlingfor de.

En etterligning av engelsplogen ble forarbeidet en Tid på Fannrem i Orkdal, en Plogtype med Treås og to Styresskaft, en Plogsort, som ble anskaffet også på Vikna fra nevnte Sted.

En Norsk plog. Pautplog.

Omkring ^{sist} århundreskiftet kom Potetalen i bruk for å ale opp Rader, når man skulde sette Poteter, men på de fleste Steder pløiet man ned Potetene tidligere. Når de hadde pløiet en Forr, satte de Poteter i Forra og drasset på Frau med Gaffel og med Bruk av Trillbåra, som de hadde Frauen i. og trillet langs Forra etter hvert, som man spredde Frauen på Poteten. Så pløiet man over Poteten. Denne Forr kalte man Blindforr. Neste Forr kalte man så Settarforr, i den blev der så satt Poteter igjen.

I første Tid man benyttet Alen var det nærmest som Hypperedskap. Hyppeplog er et Navn, som skjelden blir brukt her i Bygda. Der tales altid om Al-Potetal-hvorfor man anser Hyppeplog og Al som samme Redskap.

Alen har hatt forskjellig Konstruksjon, siden den ble kjent især i den Tid, den ble heimgjort, senere ble Alen kjøpt fra Byen, Redskap, som ble Forarbeidet på Jernverk eller Bruk.

I noverende Tid er Alen hovedsagforkastet som Bruksredskap, det er ~~Hest~~ hakken, som er i Bruk på de fleste Gårde.

Korn på Åkern ble aldrig nedmuldet med Al. Det var med Grev eller Harv.

Skokkler og Skjeker er kjente Navn. Det siste er mest almindelig no. da det er Taug-skjekerne, som no blir nyttet for Al og Plog.

4
Forskjellige Typer Alskjer kjennes ikke å være brukt i Bygda i gamle Dage, men etterat man fikk de fra Byen fabrikkerte Varer ble Skjærbredden forskjellig.

Arden har Veltefjølør. Ordet Al -Ard- blir ikke brukt om noen slags Harvtyper. Heller ikke kjennes noen Ardtype, hvor Dybdegangen blir regulert. Arden blir hovedsagelig brukt til å slå opp Rader for Poteter eller Rotfrukter for Hypping, ikke for å slå opp åkern på kryss og tvers før Såingen. Det ble nemlig gjort med Harver.

Ingen Ardtype blir kalt Ard undtagen i Flertall.

De nye Altyper har stillbare Veltefjæler av Jern. De heimgjorte Aler hadde Veltefjæler av Tre, men ikke Stillbare.. Disse ble laget av Bygdesmeder.

No brukes bare Fabrikksmidde Ploger. Det var først i 1880 årene eller 90 årene, at man gikk over fra heimgjorte Typer til de moderne.

Ploger som Figur 8 er den mest kjente Plogsort fra eldre Tid. Den ble brukt i Bygda og het norskplog også kalt Pautplog.

Det er ukjent om Plogmannen hadde med noe Redskap for å renske Veltefjæle for Mold. Spaden het Rokko.

Plogen ble velta på den siden Veltefjæla lå, når en kjørte tilbake. Ofte var det slått en Kloss på åsen for å løfte Plogen fra Jorda, når en kjørte tilbake.

Det er ukjent om man hadde både en venstre- eller høireplog på Gården. Folk hadde skjelden Råd til å anskaffe mere enn en Plog.

Man pløiet grunn i gamle Dage, 3-4 Tommer skjelden 5-6. Dybdegangen ble regulert med en stillbar Slepoko såkalt Restill - en Trefurk eller

Kloss, som var festet på åsen, og som man kunde slå opp og ned etter, som man vilde ha dybden. Senere anskaffedes Hjul, men altid Restill på disse Ploger.

En Plog som Fig. 10 er ukjent.

Noen speciel Slede eller annen Innretning kun for kjøring av Plogen mellem Jordene er ukjent.

Plog som Fig. 12 helt ukjent på disse Kanter både av utseende og Navn.

Plogen består av Plogås, Plogarmene, Plogfjøl, Plogrestill og Plogsløpsko.

Ard uttales Al med Tjukk L og hankjøn. i bygdemålet.